

Datum

14 december 2021

Onderwerp

Erfgoedvisie gemeente Oss

Uw kenmerk

PDMS

Aantal bijlagen

3

Wat adviseert het college te besluiten?

1. *In te stemmen met de Erfgoedvisie Oss 2021 'Toekomst voor Oss erfgoed. Om zuinig en trots op te zijn en om door te vertellen'.*

Wat is de aanleiding voor dit advies?

Oss is rijk aan erfgoed en het leeft in onze gemeenschap, getuige de vele initiatieven en de maatschappelijk en politieke aandacht hiervoor. In het huidige coalitieakkoord 'Kansen zien, kansen pakken' en in de gemeenteraad zijn expliciet nieuwe ambities met betrekking tot erfgoed uitgesproken. We hebben de afgelopen vijf jaar het erfgoed en ons erfgoedveld geactiveerd, we hebben (koppel)kansen benut en we hebben Oss met haar rijkdom aan erfgoed binnen onze gemeente en daarbuiten op de kaart gezet. Met als (h)erkenning de prestigieuze nominatie in 2019 van Beste Erfgoedgemeente van het jaar.

Dit roept de vraag op hoe we verder gaan met ons erfgoed. De vorige Erfgoedvisie 'Op gemengde bodem' dateert uit 2006 en is dus 15 jaar oud. We hebben behoefte aan een eigentijds kader voor de komende jaren om te prioriteren, communiceren en verwachtingen te managen. Zeker nu we keuzes moeten maken, onze basis nog niet voldoende op orde is, we ons moeten voorbereiden op de Omgevingswet, er veel (ruimtelijke) ontwikkelingen gaande zijn, zich allerlei koppelkansen voordoen, er een breed en initiatiefrijk erfgoedveld actief is en we in de buitenwereld verwachtingen hebben gewekt.

Aan welke opdracht draagt dit advies bij?

Het opstellen van een Erfgoedvisie met uitvoeringsprogramma vloeit voort uit het huidige coalitieakkoord 'Kansen zien, kansen pakken' en is benoemd in de begrotingen daarna.

Op 1 juli jl. is met input uit het erfgoedveld een concept Erfgoedvisie en een brede voorzet voor een uitvoeringsprogramma besproken in de Opiniecommissie Ruimte. De commissie was hier positief over: het belang van erfgoed en het betrekken van het veld hierbij wordt gedeeld. Naast de wettelijke rol wordt ook de faciliterende en stimulerende rol van de gemeente onderschreven. Extra aandacht werd gevraagd voor landschappelijk erfgoed, erfgoedplannen voor Lith en Geffen en voor educatie waaronder de Learning Community Religieus Erfgoed. Aangedrongen werd op een concreet uitvoeringsprogramma. We hebben deze aandachtspunten meegenomen in de voorliggende visie en uitvoeringsprogramma.

Hierin zijn, in aansluiting op de raadsinformatiebrief die op 1 juli jl. tijdens de Opiniecommissie Ruimte is behandeld, ook de openstaande moties en toezeggingen meegenomen:

- Motie Behoud de poort van Sint Anna (16-143)
 - o De poort van het voormalige Sint Anna-ziekenhuis is gerestaureerd, maar wacht nog op een herbestemming. In ons uitvoeringsprogramma is opgenomen: 'Alert blijven en koppelkansen benutten om de ziekenhuispoort, in samenspraak met de eigenaar, tijdelijk of structureel een nieuwe bestemming te geven.'
- Toezegging Behoud historische panden (17-006)
 - o We hebben de interne organisatie die gaat over monumentenzorg versterkt, zoals bij de afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving. Daarmee lopen we in 2021 en 2022 de achterstand in door monumenten, historisch waardevolle gevels en stads-/dorpsgezichten als beschermd aan te wijzen en kunnen we beter toezicht houden. Dit is opgenomen in het uitvoeringsprogramma. Met het instemmen met het uitvoeringsprogramma wordt de motie in uitvoering genomen.
- Motie Pilot Religieus Erfgoed (18-115)
 - o Een externe, maatschappelijke stuurgroep Religieus Erfgoed heeft op ons verzoek de kerkenvisie Oss en de kloostervisie Oss opgesteld. In beide visies worden aanbevelingen gedaan richting de toekomst voor alle betrokken partijen, waaronder de gemeente. Samen vormen ze de Osse visie op het religieus erfgoed, zie bijlage 2 en 3. In de Erfgoedvisie (hoofdstuk 4, p. 30-33) vertalen we deze aanbevelingen naar een realistische en passende rol rondom

herbestemmingsprocessen van het religieus erfgoed. Met het instemmen met de Erfgoedvisie wordt deze motie uitgevoerd.

- Motie Learning Community Religieus Erfgoed (21-029)
 - o Hiervoor zijn middelen opgenomen in de programmabegroting 2022-2025. Daarmee is de motie afgehandeld. Zoals aangegeven in het uitvoeringsprogramma streven wij ernaar Learning Community's op te zetten in samenspraak met de Talentencampus Oss. Gesprekken hierover lopen inmiddels.

Welk resultaat willen we bereiken?

In de visie *'Toekomst voor Oss erfgoed. Om zuinig en trots op te zijn en om door te vertellen'* beschrijven we onze ambitie met betrekking tot erfgoed. We benoemen daarbij vijf actielijnen: beschermen, beheren, behouden, beleven en betrekken, waarlangs we onze ambitie willen realiseren. Ook lichten we toe welke rol(len) we per actielijn zien voor de gemeente en welke voor het erfgoedveld.

Op basis van deze actielijnen en input van het erfgoedveld, is een richtinggevend uitvoeringsprogramma opgesteld. Voor 2022 is dit ingevuld. Vervolgens evalueren we samen met het erfgoedveld jaarlijks de voortgang en bespreken we de mogelijkheden voor het volgende jaar. Daarmee kunnen we adequaat inspelen op actualiteiten en koppelkansen die zich voordoen.

Welke argumenten zijn er voor dit advies?

1.1 De huidige Erfgoedvisie 'Op gemengde bodem' vraagt om herijking

De laatste Erfgoedvisie 'Op gemengde bodem' dateert van 15 jaar geleden. Er is sindsdien veel veranderd en er gaat nog veel veranderen de komende jaren. Om op een eigentijdse wijze hierop in te kunnen spelen, is een moderne visie daarop nodig.

1.2 Erfgoed leeft in Oss

Erfgoed leeft. Bij de vele vrijwilligers, bij inwoners en in de politiek. Het besef van onze *roots* en van de invloed op onze gemeenschappelijke identiteit is merkbaar aanwezig. En erfgoed in al zijn facetten is een prominent onderdeel van ons beleid voor Recreatie en Toerisme.

Daarmee is ook de roep om het behoud veilig te stellen, de verhalen te delen en het veld te ondersteunen, luider geworden. Dat vraagt om een nieuwe aanpak.

1.3 We moeten prioriteren, communiceren en verwachtingen managen

Er wordt veel van ons als gemeente verwacht. We moeten minimaal de basis op orde hebben, maar willen ook aansluiten bij nieuwe kansen om ons erfgoed te verrijken: van herstelplannen tot koppelkansen en promotiegelegenheden. Daarbij willen we de kracht van de samenleving stimuleren. Dit alles vraagt meer dan we met de beschikbare menskracht en middelen aankunnen. Dus moeten we keuzes maken. Om deze te bepalen, hierover te communiceren en verwachtingen te managen, hebben we de nieuwe visie als beleidskader nodig.

1.4 De Omgevingswet wordt op 1 juli 2022 ingevoerd

De Omgevingswet wordt op 1 juli 2022 ingevoerd. Hierin worden specifieke eisen gesteld aan erfgoed. Dit vraagt enerzijds om kennis over wet- en regelgeving en het nieuwe Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Maar ook om een nieuwe manier van werken, waarbij wensen uit de samenleving worden begeleid en wordt samengewerkt met alle betrokken partijen.

1.5 De basis moet beter op orde worden gebracht

Vanuit de lijn van de Omgevingswet is het noodzakelijk dat we onze basis beter op orde krijgen. Met name het maken van een inhaalslag in de aanwijzing van monumenten en het actualiseren van het erfgoedplan uit 2006 en van de archeologische waardenkaart zijn hierin belangrijk. Dit zorgt er ook voor dat we in de toekomst beter koppelkansen kunnen benutten.

1.6 Het uitvoeringsprogramma geeft richting aan hoe we via de actielijnen onze ambities samen met het erfgoedveld kunnen waarmaken en uitbouwen

Vertrekpunt van het uitvoeringsprogramma zijn de activiteiten die we in 2022 willen uitvoeren. Samen met het erfgoedveld kleuren we het jaarlijkse vervolg in. Het programma is geen dichtgetimmerd draaiboek, maar een houvast. Op die manier houden we ruimte om gehoor te geven aan toekomstige initiatieven en kunnen we de koppelkansen die zich voordoen, pakken.

1.7 Het uitvoeringsprogramma houdt rekening met en/of beantwoordt nog openstaande moties en toezeggingen

In het uitvoeringsprogramma trachten we zoveel mogelijk 'werk met werk' te maken. De opvolging van de nog openstaande moties en toezeggingen loopt daarin mee.

Wat zijn tegenargumenten of risico's?*1.1 Het succes van het uitvoeren van het uitvoeringsprogramma is mede afhankelijk van de beschikbare menskracht en middelen*

Onze ambities worden gewaardeerd en zijn groot, maar onze menskracht en middelen zijn beperkt. We kunnen niet alles oppakken. Dit dwingt tot keuzes, ook in tijd. Gelet op de beperkte menskracht zijn we kwetsbaar.

1.2 We moeten de verwachtingen van het erfgoedveld goed managen om teleurstellingen te voorkomen

We hebben in het uitvoeringsprogramma de input van het erfgoedveld meegenomen. Daaruit hebben we keuzes moeten maken. Het programma voor 2022 richt zich voor een deel op het op orde brengen van de basis. De noodzaak hiervan wordt onderschreven door het erfgoedveld, maar mogelijk wordt meer support op lokale initiatieven verwacht. Dit kan tot teleurstellingen leiden.

Waar moeten we rekening mee houden?*a. Financiën*

In totaal zijn er opgeteld ongeveer 3 fte in onze gemeente met erfgoed bezig, waarvan een beleidsmedewerker erfgoed (0,88 fte). De taken zijn verdeeld over verschillende afdelingen en verschillende functies. Daarbij gaat het overwegend om wettelijke taken op het gebied van Vergunningen, Toezicht en Handhaving, Ruimtelijke Ordening en archeologie.

Het reguliere budget voor erfgoed en archeologie bedraagt jaarlijks: €27,928. Hiervan is jaarlijks €5000,- gereserveerd voor de Open Monumentendag. Daarnaast is er geld gereserveerd voor specifieke projecten, zoals de Zuiderwaterlinie (€30.000,-) en de Learning Community (3x €10.000,-), en voor cofinanciering ten behoeve van koppelkansen, zoals in het waterveiligheidsproject Meanderende Maas, en voor de samenwerking met andere instanties binnen Oss en daarbuiten. Met de bestaande budgetten financieren we de uitvoering van het uitvoeringsprogramma. Nieuwe initiatieven of kansen die zich voordoen, en die we financieel gezien niet (geheel) op een slimme manier kunnen koppelen aan andere projecten, worden separaat voorgelegd bij de begrotingsbehandeling of in een apart raadsvoorstel.

b. Communicatie

In het eerste kwartaal van 2022 wordt een erfgoedbedankdag georganiseerd voor het erfgoedveld waarbij ook de nieuwe Erfgoedvisie wordt gepresenteerd. Vervolgens zal er

jaarlijks een evaluatie plaatsvinden van het uitvoeringsprogramma waarbij we samen met het veld vooruitblikken naar het jaar daarop.

c. Uitvoering

We gaan aan de slag met het uitvoeringsprogramma.

d. Overlegd met

Diverse externe en interne stakeholders: heemkundekringen, monumenteneigenaren, het Stadsarchief Oss, Museum Jan Cunen, deskundigen, individuele mensen uit het erfgoedveld en verschillende ambtenaren en afdelingshoofden van de afdelingen Vergunningen, Toezicht en Handhaving, Ruimtelijke Ordening, Inrichting en Beheer Openbare Ruimte en Mens en Maatschappij.

Bijlagen

1. Erfgoedvisie Oss 2021
2. Kerkenvisie Oss 2020
3. Kloostervisie Oss 2021

Samenvatting

We hebben een uitvoeringsgerichte visie opgesteld voor erfgoed. Hiermee herijken we de visie uit 2006; we formuleren een nieuwe ambitie en actielijnen en we gaan in op de rol van de gemeente en, in het verlengde daarvan, op de rol die wij voor ons zien voor het erfgoedveld. De actielijnen zijn uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma dat voor komend jaar, 2022, concreet is ingevuld met acties en daarna de ruimte biedt om samen met het erfgoedveld verder in te kleuren. Zo geven we gehoor aan toekomstige initiatieven en kunnen we de koppelkansen, die zich in de toekomst aandienen, pakken.